

Μεθοδολογία των Κοινωνικών Επιστημών

Διδάσκων: Τζωτζές Σέργιος

Παράδοση: Ακαδημαϊκό Έτος 2019-20 και Εαρινό Εξάμηνο Ακαδημαϊκού Έτους 2018-19

Περίληψη

Διερευνώνται ζητήματα της μεθοδολογικής συγκρότησης των κοινωνικών επιστημών σε ιστορικό χρόνο λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες, τη θέση των κοινωνικών επιστημών στο πλέγμα των επιστημών και τις μεθοδολογικές συγκλίσεις που τις καθιστούν αλληλεγγύες. Με έμφαση στην διεπιστημονική διάσταση της μεθοδολογίας, εξετάζονται κεντρικές μεθοδολογικές έννοιες και παραδοχές που θεμελιώνουν υποδείγματα κοινωνικών εξηγήσεων και ανιχνεύονται κοινά μεθοδολογικά ερωτήματα. Αναδεικνύοντας μεθοδολογικές διαμάχες και τον αντίκτυπο τους στις κοινωνικές επιστήμες, αναλύονται ιστορικές και σύγχρονες μεθοδολογικές παραδόσεις, το εννοιολογικό και φιλοσοφικό τους υπόβαθρο και οι συνεπαγωγές του. Η μελέτη των παραδοχών και των συνεπειών που υποδηλώνουν οι εκάστοτε μεθοδολογικές επιλογές εξοπλίζει τις φοιτήτριες και τους φοιτητές με γνώσεις, οι οποίες επιτρέπουν την πληρέστερη κατανόηση της κοινωνικής επιστημονικής έρευνας και σκέψης αλλά και τη συμπληρωματικότητα αυτών των επιστημών πάνω στην οποία κτίζεται η διεπιστημονικότητα.

Προτεινόμενες θεματικές

Εισαγωγικές Επιστημάνσεις - αφετηριακές έννοιες.

Ορισμός και έννοια της μεθοδολογίας των κοινωνικών επιστημών. Διακρίβωση των εννοιών μεθοδολογία, μέθοδος έρευνας, επιστημολογίας και φιλοσοφίας των κοινωνικών επιστημών. Ταξινόμηση των επιστημών. Ανάδυση και εξέλιξη των κοινωνικών επιστημών και τα γνωστικά τους πεδία. Η διάκριση των κοινωνικών επιστημών από τις φυσικές επιστήμες και η μεθοδολογική επίδραση των φυσικών επιστημών στις κοινωνικές επιστήμες. Η μεθοδολογία ως παράγων διεπιστημονικότητας και η χρησιμότητα της διεπιστημονικής προσέγγισης στην μελέτη των κοινωνικών προβλημάτων.

Εξήγηση κοινωνικών φαινομένων

Επιστημονική εξήγηση, ερωτήματα του τύπου «γιατί», εξηγούν και εξηγητέο. Κατηγορίες εξήγησης και κοινωνική εξήγηση. Βασική υπόθεση (postulate), υπόθεση (assumption), πρόταση (proposition), πρόβλεψη (prediction). Ιστορικές και πνευματικές καταβολές της "επιστημονικής" εξήγησης. Εμπειρισμός και ορθολογισμός. Επαγωγική, παραγωγική και υποθετικο-παραγωγική μέθοδος. Συνεπαγωγές και κριτικές θεωρήσεις. Η έννοια και η αναζήτηση «νόμων» στις κοινωνικές επιστήμες.

Στοιχεία μεθοδολογικής εξέλιξης των κοινωνικών επιστημών.

Η ιστορική επίδραση των φυσικών επιστημών και οι συνεπαγωγές της. Εμπειρισμός. Ο Νεύτων, η αξιωματική μέθοδος της «σύνθεσης και της ανάλυσης» και η μεθοδολογική επίδραση της νευτώνειας φυσικής στις κοινωνικές επιστήμες. Μεθοδολογικός μονισμός — Φυσιοκρατία (naturalism) και η θέση της μεθοδολογικής ενότητας των επιστημών. Αντιφυσιοκρατία - Μεθοδολογικός πλουραλισμός. Το ζήτημα της αυτονομίας των κοινωνικών επιστημών.

Θετικισμός και μεθοδολογία — Από τον κλασικό θετικισμό στο λογικό θετικισμό και τον λογικό εμπειρισμό.

Μεθοδολογικές αρχές και συνεπαγωγές του θετικισμού. Α. Comte και η αιτιοκρατική (ντετερμινιστική) μεθοδολογία. Η μεθοδολογία του John Stuart Mill και η σύνθεση απαγωγής και επαγωγής. Λογικός θετικισμός και λογικός εμπειρισμός: Λογική ενότητα και η ενιαία γλώσσα της

επιστήμης, επαληθευσιμότητα, απόρριψη μεταφυσικής και των δεοντολογικών/αξιολογικών κρίσεων. Αναγωγισμός (reductionism). Η «παραδεδομένη άποψη» (received view): Κυριαρχία, παρακμή και ανάδυση νέων μεθοδολογικών ρευμάτων.

Μεθοδολογικές αντιπαραθέσεις

Διαμάχη περί Μεθόδου (Methodenstreit). Μεθοδολογικός ατομισμός και μεθοδολογικός ολισμός. Μικροθεμέλια και το πρόβλημα αθροιστικής εξήγησης. Θετικές (positive) ή κανονιστικές (normative) κοινωνικές επιστήμες; Θετικισμός και οικονομικά: Terence Hutchison, Milton Friedman και “Η Μεθοδολογία της Θετικής Οικονομικής” (1953). Αφαιρετικές εξηγήσεις: Ρεαλιστικές υποθέσεις ή επιτυχείς προβλέψεις; Ο ρόλος και η επιλογή θεωρίας. Paul Samuelson και οπερασιοναλισμός. Εργαλειοκρατία ή «περιγραφισμός»: Ποια είναι η σωστή μεθοδολογική επιλογή;

Αξιολογική ουδετερότητα και κοινωνικές επιστήμες

Αξιολογικές κρίσεις και «αντικειμενικότητα». Ιστορικές και πνευματικές καταβολές: David Hume, Lionel Robbins. Η διάκριση γεγονότων, δεδομένων και αξιών, το «κανονιστικό» σε αντιδιαστολή προς το «θετικό». Ο ρόλος της παρατήρησης. Ο Max Weber και η «Μεθοδολογία των Κοινωνικών Επιστημών» (1904)—Αξιολογική ουδετερότητα και αξιολογική σχετικότητα (value relevance).

Ζητήματα μεθοδολογίας στην οικονομική επιστήμη

Ανάδυση και κυριαρχία της νεοκλασικής μεθοδολογίας των οικονομικών: γενεαλογία, εννοιολογικό υπόβαθρο. Μεθοδολογική συγκρότηση και αντίκτυπος της οριακής (μαρτζίναλιστικής) σχολής. Ο διαχωρισμός των οικονομικών από την κοινωνιολογία. Αξιωματική συγκρότηση του νεοκλασικού παραδείγματος: Ορθολογικότητα, μεθοδολογικός ατομικισμός, η έννοια της ισορροπίας. Η εκτομή του ιστορικού και του κοινωνικού και αξιολογική ουδετερότητα. Ο ιμπεριαλισμός των οικονομικών και η επέκταση της κυρίαρχης οικονομικής μεθοδολογίας στο πεδίο των κοινωνικών επιστημών.

Φορμαλιστικές θεμελιώσεις στις κοινωνικές επιστήμες

Ιστορικές και πνευματικές καταβολές. Η αξιωματική προσέγγιση στην μεθοδολογία. Μαθηματική λογική και ακραίος εμπειρισμός. Ο (λεκτικός) φορμαλισμός του Carl Menger. Η «Φορμαλιστική Επανάσταση» στα οικονομικά. Ποσοτική στροφή και επίδραση της μαθηματικοποίησης. Φορμαλισμός και ορθολογικότητα στις κοινωνικές επιστήμες. Ζητήματα μέτρησης στις κοινωνικές επιστήμες. Μοντελοποίηση. Ο ουσιαστικισμός (εσσηνσιαλισμός) ως αντίπαλο δέος του φορμαλισμού.

Αμφισβήτηση και παρακμή της νέο-θετικιστικής μεθοδολογίας

Ιστοριστική - κοινωνική στροφή με έμφαση στην κοινωνική και την ιστορική - εξελικτική διάσταση της επιστήμης. Ο W.van Orman Quine και η ολιστική θεώρηση της επιστημονικής μεθόδου. Η θέση Duhem-Quine. Η μεθοδολογική επιρροή του Thomas Kuhn και «Η Δομή των Επιστημονικών Επαναστάσεων», κανονική επιστήμη, επιστημονικά παραδείγματα, επιστημονική κοινότητα, ανωμαλίες, κρίση, αλλαγή παραδείγματος, επιστημονική επανάσταση. Ασυμμετρότητα (incommensurability).

Μεθοδολογία και σύγχρονες επιστημολογικές προσεγγίσεις

Η συμβολή του Karl Popper στη μεθοδολογία των κοινωνικών επιστημών: αμφισβήτηση της επαγωγικής μεθόδου, διαψευσιμότητα. Κριτικές της ποππεριανής θεώρησης: το «πρόβλημα Duhem. Imre Lakatos και η μεθοδολογία των επιστημονικών ερευνητικών προγραμμάτων.

«Ενάντια στη Μέθοδο”: Ο μεθοδολογικός αναρχισμός του Paul Feyerabend.

Άλλες προσεγγίσεις στη μεθοδολογία των οικονομικών

Εναλλακτικά μεθοδολογικά ρεύματα: Μαρξική μέθοδος, Αμερικανική Θεσμική Σχολή, Αυστριακή μέθοδος. Η περίπτωση των συμπεριφορικών οικονομικών και των όμορων γνωστικών πεδίων.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Δρακόπουλος, Σταύρος Α., Γιώργος Γκότσης, και Κατερίνα Γριμάνη. 2015. *Μεθοδολογία Κοινωνικών και Οικονομικών Επιστημών: Μία Εισαγωγή*. Αθήνα: www.kallipos.gr.
- Little, Daniel. 2018. *Φιλοσοφία των Κοινωνικών Επιστημών: Είδη κοινωνικής εξήγησης*. Αθήνα: Οκτώ.
- Backhouse Roger and Philippe. 2010. *The History of the Social Sciences since 1945*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Blaug, Mark. 1992 *The Methodology of Economics or, how Economics Explain*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press.
- Γέμτος, Πέτρος. 2016. *Μεθοδολογία των Κοινωνικών Επιστημών (επίτομο)*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Hands, Wade D. 2001. *Reflection without Rules: Economic Methodology and Contemporary Science Theory*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Hindess, Barry. 1977. *Philosophy and Methodology in the Social Sciences*. Sussex: Harvest Press
- Καραγιάννης, Αναστάσιος. 2001. *Οικονομική Μεθοδολογία: Ιστορική ανάλυση*. Αθήνα: Κριτική.
- Milonakis Dimitris and Ben Fine. 2009. *From Political Economy to Economics: Method, the Social and the Historical in the Evolution of Economic Theory*. London: Routledge.
- Rozenberg, Alexander. 2017. *Φιλοσοφία των Κοινωνικών Επιστημών*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Turner, Stephen P. 1986. *The Search for a Methodology of Social Science: Durkheim, Weber and the Nineteenth – Century Problem of Cause, Probability and Action*. Dordrecht: Springer Netherlands
- Ζουμπουλάκης, Μιχαήλ. 2008. *Προβλήματα Μεθόδου στην Οικονομική Επιστήμη*. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.